

El Devorador i el Devorat.

Els diferents camins de l'art.

Autor: Daniel Ferrer Daumas

Lluc: revista de cultura i d'idees, ISSN 0211-092X, N°. 878 (Octubre-Desembre), 2011, pàgs. 48-50 Idioma: catalán

Vincent Willem Van Gogh neix a Zundert (Holanda) un 30 de març de 1853, justament un any després que el seu germà gran amb idèntic nom, Vincent Willem, morís el dia del seu naixement. Algunes biografies¹ relaten que el petit Vincent jugava sovint als voltants de la tomba del seu germà, com si la làpida, amb el seu nom inscrit, li anunciés una vida d'intenses i doloroses passions. Després d'un intent fallit per ser predicador i fer el bé a través de la religió, diversos viatges per Holanda, Bèlgica, Anglaterra i França marcaran la seva vida, descobrint en ell la pintura com a forma d'expressió. Però els constants rebutjos socials i artístics agreugen la seva malaltia mental, fins que el 27 de juliol de 1890 decideix posar fi al seu calvari, disparant-se un tret al pit. Dos dies després mor al llit de la pensió Ravoux d'Auvers-sur-Oise (França) acompanyat del seu germà, Théo, un dels pilars fonamentals de la seva vida. El seu llegat de més de 900 pintures i 1600 dibuixos², alguns dels quals són referents indiscutibles de l'art universal, construeixen una de les pinacoteques més fascinants del món de l'art.

Pablo Ruiz Picasso neix a Màlaga, un 25 d'octubre de 1881, en el si d'una família burgesa espanyola. A l'edat de 14 anys mor la seva germana Concepció i, a l'any 1898, agafa la malaltia d'escarlatina que el trasllada a Horta de Sant Joan (Tarragona), on coneix Manuel Pallarès, amic que més endavant l'acompanyarà en els seus primers viatges a París³. Ja a una edat molt matiner demostra unes qualitats innates per a la pintura. L'èxit no trigarà a trucar a la seva porta convertint-lo en un dels referents de l'art del segle XX juntament amb Matisse. Impulsor amb Georges Braque i Juan Gris del moviment cubista, el viatjar també serà una constant en la seva vida. Fou membre del Partit Comunista Francès fins a la seva mort a Mougins (França), el 8 d'abril de 1973, deixant-nos com a llegat, més de dos mil obres, les majoria de les quals es poden trobar en els principals museus i galeries d'art d'arreu del món.

L'exposició *Devorar París. Picasso 1900 – 1907*, que des del passat 1 de juny i, fins al proper dia 16 d'octubre, es pot visitar al museu Picasso de Barcelona ens ofereix de forma senzilla, però alhora molt didàctica, la possibilitat d'entendre l'evolució del pintor malagueny en els seus primers viatges a la ciutat de la llum, on va rebre la influència de nombrosos artistes i pintors, entre els que destaca Van Gogh. Pujant les escales del museu un ja percep la força i creativitat del geni malagueny. L'*Autoretrat amb paleta (París, 1906)*, convertit en el cartell reclam de l'exposició, ens dona la benvinguda i ens convida a descobrir la font d'inspiració

que fou per a Picasso la capital francesa, fins al punt de convertir-lo en referent de l'avantguarda artística mundial.

Una vegada ja dintre del museu, una selecció de fotografies d'època, ens situen en el París d'inici del segle passat, on s'aprecien els famosos cabarets que regien els artistes del moment i la sensual Suzanne Valadon, amiga de Picasso i, que entre d'altres, fou model de Renoir, Puvis de Chavennes i Toulouse-Lautrec⁴. També trobem algunes fotografies de l'exposició universal de l'any 1900 a la capital francesa, en què Picasso va exposar un quadre, *Darrers moments* (tapat posteriorment per una altra pintura)⁵. Deixem enrere la mirada fotogràfica per endinsar-nos de ple en la mostra artística i pictòrica. A les primeres sales, titulades "*La descoberta de París*" i "*L'exposició del 1901 a la galeria Vollard*", trobem obres de Ramon Casas, Henri Evenepoel, Juan Gris, Théophile-Alexandre Steinlen, Toulouse-Lautrec i del mateix Pablo Picasso entre d'altres. Les temàtiques dels quadres representen la quotidianitat d'aquell moment. Paisatges, festes populars, gent al carrer o la nit parisenca ens permeten fer-nos una idea del París que atreia artistes de tot el món i que va captivar el pintor malagueny. Quan un ja es va fent a la idea del que Picasso va percebre durant les seves primeres visites a París ens trobem amb una sala dedicada exclusivament a Van Gogh sota el títol "*La reputació de Van Gogh a París*".

Un podria tenir la sensació, arribats a aquest punt, que falten algunes obres claus de Picasso, però sobretot de Van Gogh, perquè els quadres escollits del pintor holandès no estan entre els més reconeguts de la seva obra. Però precisament aquí, és on recau l'encert de la mostra, ja que ens permet apreciar amb major realisme la lluita, les dificultats i el drama de cada un dels dos per assolir el reconeixement artístic. Malauradament només un d'ells, Picasso, ho apreciarà en vida.

L'idealista

Es fa difícil pensar que els quadres que Picasso pogué veure en les primeres exposicions de Van Gogh a l'inici del segle passat, fossin els quadres que avui li han atribuït una fama mundial, però de ben segur que, les obres exposades, ja remarcaven el caràcter imponent de l'artista holandès. La primera exposició datada de Van Gogh a la capital francesa és de l'any 1893 a la galeria "Le Marc de Boutteville", al carrer Le Peletier, organitzada per Emile Bernard i on es mostraren 16 quadres de Van Gogh⁶. El 1890 Théo Van Gogh, just abans de la seva mort sis mesos després de la del seu germà pintor, li va escriure a Emile Bernard: "*La cantidad de cuadros es imponente. No logro organizar un conjunto que pueda dar una idea de su obra*"⁷.

A Van Gogh se li reconeix un caràcter difícil, ell mateix ho relata en les seves nombroses cartes publicades⁸. Però aquest caràcter i, sobretot, la lluita continuada per arribar al més profund de les coses és el que li permet viure la vida amb una intensitat fora del comú. Van Gogh, que com ja hem anunciat a l'inici, fou expulsat en la seva joventut de la parròquia on predicava la paraula de Déu, dominat per la seva intensitat i fe desmesurada⁹, no parará fins

a trobar la manera d'ajudar a la resta. Alguns pintors amics del seu pare i, molt especialment, el seu germà Théo, marxant d'art a París, li inculcaran la idea del dibuix i la pintura com a forma per expressar els seus sentiments. Una activitat que Van Gogh realitzarà apassionadament fins als seus darrers dies.

Però el que distingeix Van Gogh, per sobre de tot, és que sempre va creure en el que feia; tot i que els vents no bufessin al seu favor, ell continuava convençut que la seva obra tenia la força necessària per arribar a la gent. Quan va veure que no era acceptat a París entre la comunitat d'artistes i marxants d'art, va decidir posar rumb a Arles, a la Provença, on va intentar crear l'estudi del sud, convençut que hi reuniria una comunitat d'artistes que treballarien amb la llibertat i tranquil·litat necessària. La realitat fou una altra: només el seu amic Paul Gauguin el va visitar. A més, els resultats disten molt del somni agradable que Van Gogh havia imaginat.

Però el pintor holandès no es rendirà pas, conscient de les dificultats de l'art i turmentat impetuosament per les malalties psíquiques, continuarà pintant i lluitant pels seus ideals fins a la seva mort.

“Creo firmemente en la victoria final, pero los artistas ¿aprovecharán y verán días más serenos?”¹⁰

El nin prodigi

Picasso, en canvi, gaudirà d'una vida artística molt més favorable, amb el suport majoritari, des de molt jove, de la crítica i el mercat de l'art. A 8 anys ja havia pintat el seu primer quadre, *El petit picador*¹¹, i a 14 superarà, en un sol dia, la prova d'accés a l'escola de belles arts de Barcelona. De forma anecdòtica es comenta que el seu pare, professor d'art a l'escola d'ofici de Barcelona, en veure la seva genialitat prematura, li lliurà els seus pinzells i la seva paleta, prometent-li que ja no tornaria a pintar mai més¹². Picasso, ja des d'un inici, sembla estar dotat de l'aura màgica de la genialitat, encara que ell, amb una modèstia poc convincent, ho intenti amagar:

A diferencia de la música, no hay niños prodigios en la pintura. (...) Me faltaba la torpeza de un niño, su ingenuidad. He hecho dibujos académicos a la edad de siete años, con una precisión de la que me asusto. (Pablo Picasso)¹³

Tot i l'èxit prematur de Picasso, les polèmiques i dificultats no foren absents en la seva vida. En els seus inicis fou acusat de copiar alguns dels artistes que l'havien impressionat durant els seus primers viatges a París. Però es fa difícil tenir aquesta acusació en consideració, a dia d'avui, amb la rellevància i perspectiva que tenim de la seva obra. Però per si de cas, i de forma intel·ligent, l'exposició que visitem s'encarrega de desmentir-ho, comparant diversos quadres de Picasso amb alguns de similars d'altres artistes. *L'abraçada* de Picasso (París,

1900) confrontada amb la de Théophile-Alexandre Steinlen (1895), o la Pietat (segons Delacroix) de Van Gogh (1889) ens obren la porta a la reflexió però difícilment posen en dubte l'originalitat o creativitat dels seus autors.

“Amb els teus quadres, és com si ens volguessis fer menjar estopa i beure querosè” (Braque a Picasso, 1907)¹⁴

Els diferents camins de l'art

La primera gran retrospectiva de Van Gogh, composta per 71 quadres, va tenir lloc al març de 1901 a la galeria Barheim-Jaune, al carrer Lafitte. Vlaminck, a la sortida d'aquesta, comentà a Matisse: *“Quiero a Van Gogh más que a mi padre”¹⁵*, que ens recorda la famosa frase de Picasso: *“En l'art has de matar al pare”¹⁶*. El mateix any, el pintor malagueny ja va exposar alguns quadres a la reconeguda galeria Vollard de París.

La ciutat de la llum, i més concretament el barri bohemi de Montmartre, va rebre durant molts anys i de forma continuada la visita d'il·lustres artistes, entre ells Van Gogh i Picasso. Ambdós arribaren, després d'haver realitzat diversos viatges, inundats per la il·lusió que suposava descobrir la lluminositat i vivesa d'una ciutat que respirava art per tots costats. Tots dos tenien la voluntat manifesta de triomfar a través de la pintura. Però mentre Van Gogh, amb l'únic suport del seu germà Théo, no aconseguí assentar-se dintre dels àmbits dominants de l'art avantguardista del moment i era rebutjat de forma repetitiva, Picasso va ser rebut amb admiració des dels seus inicis. Possiblement perquè va saber relacionar-se millor dintre de l'ambient artístic, sobretot després d'instal·lar-se al 1904 en el famós taller del *Bateau-Lavoir*¹⁷. La vida bohèmia que sol acompanyar els artistes fou una constant en un i altre, mentre a Picasso se li reconeixen múltiples romanços (moltes de les seves amants foren les seves models), a Van Gogh se li coneixen poques relacions sentimentals, totes elles turmentoses. Menció especial mereix el trastorn que li provocà el rebuig de la seva cosina Cornelia Kee¹⁸ de la qual Van Gogh afirmà en diverses ocasions que n'estava profundament enamorat. Aquests continus rebutjos sentimentals el convertiren en un assidu dels prostíbuls, lloc on, el boig del cabell roig¹⁹, solia ofegar les seves penes acompanyat d'una copa d'absenta, tot esperant que la seva inspiració li permetés pintar-ne les cortesanes.

Però més enllà de les diferències latents, també hi trobem algunes similituds. Els dos artistes estudiaren els grans mestres de la pintura clàssica: Van Gogh reconeixia les influències de l'art japonès, de Rubens i Rembrandt²⁰ en els seus quadres, i Picasso sempre considerà l'obra d'El Greco, Goya i Velázquez com a referents seus. L'admiració pels impressionistes més purs com Cézanne, Renoir, Pissarro, Degàs, Monet²¹, entre d'altres, també fou comuna en els dos artistes, als quals Picasso hi sumarà més tard també Van Gogh.

A més, tots dos experimentaren amb diversos estils. Van Gogh deixà la seva època negra basada en el clarobscur (*Els menjadors de patates* (1885) n'és l'obra principal d'aquest període), per endinsar-se en la lluminositat i el color de l'impressionisme, que l'acabarà convertint en referent del postimpressionisme i un dels inspiradors del fauisme²². Picasso, per la seva banda, treballà sempre en l'evolució de la seva pintura, l'època blava i rosa donaren lloc al cubisme: *Les senyoretes d'Avinyó* (1907), es reconeix com la primera obra clau d'aquest moviment²³. I aquest estil el va anar perfeccionant al llarg de la seva vida.

Però fins aquí les similituds, perquè la gran diferència entre tots dos resideix en la percepció del seu art. Mentre Van Gogh se sentí un marginat i lluità fins a la mort, de forma humil, perquè els seus ideals veiessin la llum, Picasso lluità amb tota la força i ambició perquè la seva obra superés totes les dels seus predecessors i, convertir-se així, en el referent indiscutible de l'art²⁴.

L'Infern, un peatge artístic, que han de pagar molts artistes, acaba de vegades tràgicament en forma de suïcidi. Picasso ho visqué de molt a prop a través del seu estimat amic, Carles Casagemas²⁵, al qual dedicà un retrat en el seu llit de mort. Van Gogh, amb la seva impulsivitat característica, preferí experimentar-ho en primera persona.

Si ves tan bien que prepararse para la muerte es una cosa que se puede dejar por lo que ella es, no ves que igualmente la devoción, vivir para los otros, es un error si se complica con el suicidio. (492)²⁶

Van Gogh no és el primer artista que mor en l'anonimat i, evidentment, no n'és tampoc el darrer. Però a diferència de la majoria, la seva popularitat va créixer de forma exponencial a partir de la seva mort. L'artista que només va vendre un quadre en vida, *La vinya vermella* (Arles, 1888), per un import de 400 francs de l'època, a la pintora impressionista Anna Boch²⁷, s'ha convertit en l'actualitat en un dels pintors més cotitzats. El seu retrat d'*El Dr. Gachet* fou venut pel preu rècord de 82,5 milions de dòlars en una subhasta de Christie's²⁸ a l'any 1990. Picasso, que actualment posseeix el rècord en una subhasta pel seu quadre, *Desnudo, hojas verdes y busto* (1932) per la quantitat de 106,4 milions de dòlars²⁹, reconeixia, al final de la seva vida d'èxit i fortuna, Van Gogh com un dels pocs pintors als quals sempre havia admirat. Com si les dues trajectòries distants, ajudades per la perspectiva del temps, s'anessin apropant de forma irremeiable al final del camí, allà on el valor idealista dels artistes convergeix amb el seu valor econòmic real, barem, aquest últim, no sempre objectiu.

Després de reflexionar sobre les diferents maneres d'entendre l'art i fer-lo visible, ens trobem a l'última sala de l'exposició, on els imponents *Autoretrats amb paleta* d'ambdós artistes es miren l'un a l'altre, però amb la gran diferència que mentre el de Picasso transcriu la

seguretat i arrogància del que se sent poderós i ha aconseguit l'èxit, el de Van Gogh reflecteix la mirada bucòlica del que se sent esgotat per l'esforç i no aconsegueix assaborir-ne l'èxit.

Bibliografia

- VAN GOGH, Vincent. *Cartes a Théo*. 2a edició. Barcelona: Idea Books, S.A., 1998
- VAN GOGH, Vincent. *Cartes a Rappard*. Barcelona: Parsifal Ediciones, 1998
- WALTHER, Ingo F., METZGER, Rainer. *Van Gogh*. Köln: Taschen, 2005
- THOMSON, Bellinda. *Les peintures magistrales de Van Gogh*, París: Editions Citadelles & Mazenod 2006
- Artbook: Van Gogh*. Barcelona: Electa bolsillo, 1999
- Artbook: Picasso*. Madrid: Electa bolsillo, 2000
- McCULLY, Marilyn. *Devorar París, Picasso 1900-1907*. Van Gogh Museum, Amsterdam i Museu Picasso, Barcelona, 2011
- RICHARDSON John, McCULLY, Marilyn. *A Life of Picasso: The Prodigy, 1881-1906 (Vol 1)*. New York: Random House, 1991

Webgrafia

- <http://www.bcn.cat/museupicasso/ca/exposicions/devorar-paris.html>
- <http://www.youtube.com/museupicassobcn>
- <http://es.wikipedia.org/wiki/Picasso>
- http://es.wikipedia.org/wiki/Van_Gogh
- http://es.wikipedia.org/wiki/Suzanne_Valadon
- <http://www.vggallery.com>
- <http://www.vangoghmuseum.nl>

Notes

---

¹ Boulon 2005 p. 7

² El nombre exacte d'obres no es coneix però la majoria d'especialistes coincideixen que estan entorn a aquestes xifres. Thaschen 2005 / http://es.wikipedia.org/wiki/Vincent_van_Gogh

³ McCully 2011 p.18

⁴ Suzanne Valadon, acabarà ella mateixa sent pintora. http://es.wikipedia.org/wiki/Suzanne_Valadon

⁵ McCully 2011 p.20 / Online Picasso Project. Biografia, 1900

⁶ Cartes a Théo (Cronologia), p. 377

⁷ Cartes a Théo (Cronologia), p. 376

⁸ Cartes a Théo (601), p. 351 Es poden trobar diferents al·lusions en primera persona del seu estat de salut a d'altres cartes de la mateixa publicació i també a les que va escriure a Paul Gauguin i Rappard.

⁹ Stone, I. *Lust for live*. 1934.

¹⁰ Cartes a Théo (467), p. 187

¹¹ Museu Picasso de Barcelona (Cronologia 1881-1973)

¹² Fermigier, 1969 p.11-12

¹³ http://es.wikipedia.org/wiki/Pablo_Picasso

¹⁴ McCully 2011 p. 221

¹⁵ Cartes a Théo (Cronologia), p. 378

¹⁶ Richardson 1991, p. 95

¹⁷ McCully 2011 p.133-155

¹⁸ Cartes a Théo (153), p. 58-59

¹⁹ Aquest malnom el popularitzà Kirk Douglas en l'adaptació cinematogràfica de Vicente Minnelli (1956) de la novel·la de Stone, I. *Lust for live*. (1934).

²⁰ En nombroses cartes Van Gogh expressa la seva admiració pels pintors i artistes clàssics; Rembrandt, Rubens, Delacroix, Emile Zola entre d'altres. Cartes a Théo (1988)

²¹ McCully 2011 p.47

²² Thomson, Belinda 2007 p. 30

²³ *L'Acropole cubista*, Jacob 1956. p 25

²⁴ Richardson 1991, p. 228

²⁵ McCully 2011 p. 15-35

²⁶ Cartes a Théo (492), p. 211

²⁷ Cartes a Théo (Cronologia), p. 376

²⁸ EL CULTURAL, Carlos García 09/11/2006

<http://www.elcultural.es/noticias/ARTE/500405/Subastas_historicas_en_Sotheby's_y_Christie's_con_750_millones_de_una_tacada>

<ELPAIS.COM, Bàrbara Celis, 05/05/2010

<http://www.elpais.com/articulo/cultura/Picasso/vende/819/millones/cuadro/caro/mundo/elpepicul/20100505elpepicul_10/Tes>